

Anarkismen på Kuba

Anarkistjavisst

2017

Innehåll

Spanska och franska influenser	3
Anarkistisk organisering	3
Nationalistisk separatism och anarkismen	3
Separatister och anarkist-separatister	4
Det andra självständighetskriget	4
Kuba och USA	5
Anarkismen mellan 1900 och 1920	5
Återhämtning och revolutionära medvindar	5
En enda organisation och kommunisternas intåg	6
Söndra och härska	6
Maktkamp	6
Statskupp från vänster	7
En ny generation anarkister	7
Batista och PCC	7
Kalla kriget	7
Statskupp, Batista och Castro	8
Guerillamotstånd	8
1959 – Castro tar över	8
Kampen om kontroll över fackföreningarna fortsätter	9
Staten tar över produktionsmedlen	9
Snaran dras åt	10
De som blev fast	10
Den internationella anarkiströrelsen och Castro	11
Kuba som symbol för socialism	11
Anarkismen får nytt liv	12
Sovjetunionens fall och anarkister på Kuba i dag	12

Spanska och franska influenser

De socialistiska idéerna kom till Kuba runt år 1850 i samband med en massiv arbetskraftsinvandring från Spanien. Denna organiserades av den spanska staten som var orolig för att Kuba höll på att "afrikaniseras" till följd av den stora slavhandeln.

Med de spanska arbetarna kom även den franske anarkisten Pierre-Joseph Proudhons idéer. Idéerna, som kallas mutualism, blev grunden för Kubas arbetarrörelse.

Kubas första arbetartidning La Aurora (1865) inspirerades av mutualism men var främst fokuserad på folkbildning. Att läsa högt ur La Aurora på arbetsplatserna blev snabbt en vana för Kubas arbetare, en vana som kom att betyda mycket för spridandet av anarkism.

Tidningen ökade klassmedvetandet och strejker för bättre arbetsvillkor blev allt vanligare. Det grundades också flera arbetarsällskap, kulturcentra och skolor i Proudhons anda. Denna positiva utveckling pågick ostört fram till Kubas första självständighetskrig mot Spanien, Det tioåriga kriget, som pågick 1868–78.

Bland dem som kämpade för självständighet, separatisterna, fanns deltagare från Pariskommunen som flytt till Kuba efter kommunens fall 1871. Med dem kom Proudhons inflytande att öka ännu mer. Det var främst hans idé om federalism och decentralisering som anammades av självständighetsrörelsen.

Kriget förlorades men separatisterna lyckades krossa sockerbaronernas inflytande och sätta stopp för slavhandeln på ön.

Anarkistisk organisering

Efter kriget kom kubanska anarkister i kontakt med spanska anarkister i New York. Tillsammans hjälptes de åt att smugla in anarkistiska pamfletter från Barcelona. Detta resulterade i Kubas första uttalat anarkistiska organisation, Alianza Revolucionaria Socialista (ARS). Anarkisterna på Kuba började kämpa emot reformismen inom öns arbetarrörelse. Det handlade framförallt om klasskamp före klassarbete. "Inget skrå eller arbetarklassorganisation ska vara bundna till kapitalisternas fötter", var anarkisternas slagord som fick genklang bland Kubas arbetare.

Efter denna princip grundades organisationen Junta Central de Artesanos 1885 med ambitionen att organisera och ena Kubas arbetare i federationer. För att nå ut med sitt budskap började flera anarkistiska tidningar att publiceras, den mest populära, El productor (1887) kom ut två gånger i veckan. De efterföljande åren ökade antalet strejker och de var uteslutande organiserade av anarkister och deras fackföreningar.

De olika fackföreningarna organiserade sig två huvudsakliga federationer: Alianza Obrera och La federacion de Trabajadores de Cuba (FTC). I oktober 1887 organiserade FTC Kubas första arbetarkongress där båda federationerna deltog. Kongressen antog ett slags manifest på sex punkter. Bland annat gavs varje grupp fullständig frihet och självständighet, och man ställde sig "mot alla spår av förmyndare" inom arbetarorganisationer. Den mest omdiskuterade delen var ett förbud inom federationen mot alla politiska och religiösa doktriner.

Med manifestet i ryggen kämpade fackföreningarna på ännu mer och vann många strejker tack vare den solidaritet som existerade mellan arbetarna.

Anarkismens framgång på Kuba berodde främst på att organisationerna fokuserade uteslutande på den ekonomiska kampen. De höll sig utanför politiken och debatten om Kuba borde fortsätta vara en spansk koloni eller inte. Därför hade de spanska myndigheterna en viss tolerans för de anarkistiska aktiviteterna. Toleransen hindrade dock inte att myndigheterna, i syfte att försvaga organisationerna, utvisade en del aktiva anarkister som migrerat till Kuba. Det hände också att anarkisternas tidningar stängdes ner eller censurerades.

Nationalistisk separatism och anarkismen

Trots att Det tioåriga kriget förlorades gav separatisterna inte upp sin dröm om ett självständigt Kuba. I separatisternas ögon var anarkisterna ett problem. Anarkisterna stod för solidaritet mellan arbetare över nationsgränserna och kunde till exempel strejka på arbetsplatser med kubanska ägare som stödde separatisterna

ekonomiskt. Separatisterna valde kapitalisternas sida och spred lögnerna om att anarkisterna var Spaniens marionetter och skickade våldsamma strejkbrytare på arbetarna.

Separatisterna insåg dock snabbt att det var viktigt att ha stöd från arbetarklassen och ändrade strategi till att syssla med välgörenhet för Kubas fattiga arbetare för att kunna sprida sin propaganda.

Strategin lyckades och 1892 var separatisternas idéer så spridda i alla samhällsskikt att anarkisterna inte längre kunde ignorera frågan. Vid en landsomfattande kongress som hölls i hemlighet samma år höll anarkisterna fast vid sin huvudsakliga åsikt att skillnaden för arbetarklassen inte skulle vara speciellt stor i en republik, och tog upp USA som exempel. Samtidigt kunde de inte motsätta sig något så många kubaner nu drömde om. Kongressen beslutade att de skulle försöka närma sig separatisterna så långt det gick utan upphöra vara revolutionärer. Internt brakade det loss en livlig debatt. En del ansåg att man skulle kämpa för revolutionen först efter man uppnått självständighet. Andra ansåg att hela självständighetskampen var mer än meningslös för arbetarklassen.

De spanska myndigheternas reaktion på att anarkisterna närmat sig separatisterna var hård. Arbetare förbjöds att hålla möten och anarkisternas tidningar tvingades lägga ner. Utöver detta blev nästan alla från kongressen arresterade och ett flertal blev utvisade.

Separatister och anarkist-separatister

Separatiströrelsen befann sig till stor del utanför Kuba, främst utmed Floridas kustlinje. De organiserade sig i olika föreningar. Det fanns även anarkistiska separatistgrupper. Till slut kom separatisterna fram till att det var bäst att först utarbeta ett enhetligt program och därefter fundera på den väpnade kampen. I samma veva grundades ett revolutionärt parti: Partido Revolucionario Cubano, PRC. Det var uppbyggt på autonoma, decentraliserade revolutionära grupper som agerade utefter direktdemokratiska principer. Partiet var inget vanligt parlamentariskt parti utan rent revolutionärt.

De två huvudsakliga anarkistgrupperna hette Club Roig San Martín efter en omtyckt kubansk anarkist som dött efter att ha suttit fängslad. Ett ironiskt val eftersom han varit en stor motståndare till separatisterna. Den andra klubben hette Fermín Salvochea efter en andalusisk anarkist som var anhängare av Kubas självständighet.

Anarkisterna som stödde separatisterna gjorde så i hopp om att den framtida republiken skulle ge dem mer frihet att verka och propagera i, för den kommande revolutionens skull. Republiken var endast ett medel i kampen för separatist-anarkisterna, inte ett mål i sig.

Det andra självständighetskriget

Det andra självständighetskriget bröt ut 1895 och varade i tre år. Kriget delade upp Kubas anarkister i två läger där de som var för kriget var i minoritet. Separatist-anarkisterna blev soldater eller stödde upproret ekonomiskt. En konsekvens av att anarkister deltog i upproret gjorde att repressionen emot rörelsen i stort blev hårdare. Bland annat blev det förbjudet att läsa högt på tobaksfabrikerna och flera ledande anarkister blev deporterade.

Spaniens svar på upproret var oproportionerligt grymt. Småbönderna på landsbygden fängslades i läger för att inte kunna hjälpa rebellerna. Uppåt 300.000 civila dog i dessa, av svält och sjukdomar. Procentuellt har antalet döda jämförts med de civila förlusterna Ryssland hade i andra världskriget. Spanien avslutade sitt styre på Kuba som de började det – med ett folkmord.

Anarkister i Spanien protesterade mot regeringen, vilket resulterade i hård repression som kulminerade i att hundratals anarkister fängslades, torterades och mördades i fortet Montjuïc i Barcelona. Som hämnd för detta och för grymheterna som Spanien stod för på Kuba (samt på Filippinerna, som också befriade sig från Spanien) mördade den italienske anarkisten Miguel Angiolillo den spanske premiärministern Antonio Cánovas i augusti 1897. Attentatet gjorde att läget i Spanien blev så instabilt att kriget inte kunde fortgå på Kuba.

Premiärministerns efterträdare Práxedes Mateo Sagasta försökte rädda situationen genom att ge Kuba autonomi. Men det var för lite, för sent. USA såg sin chans och gick till attack mot Spanien 1898 genom att invadera både Kuba, Filippinerna och Puerto Rico samtidigt. Invasionerna började i april och i december samma år hade Spanien förlorat och tvingades skriva under ett avtal som gjorde att de förlorade alla sina kolonier till USA. USA lovade ekonomiskt tillväxt och ”social fred” genom att med järnhand skydda egendomar, industrier, banker och företag.

Den kubanska separatiströrelsen vann kriget med hjälp av USA, men förlorade freden till USA.

Kuba och USA

USA:s ockupation av Kuba började den 1 januari 1899 med avsikt att ge Kuba autonomt styre längre fram.

Anarkisterna omorganiserade sig i två nya federationer där majoriteten gick med i Alianza De Trabajadores. Separatistanarkisterna (som kämpat för landets självständighet) organiserade sig i Liga General De Trabajadores, som var mer reformistisk lagd men fortfarande grundad på anarkistiska principer.

Innan republiken utropades, 1902, tillämpade USA ett avtal som gav dem rätt att ingripa när som helst om deras politiska eller ekonomiska intressen var hotade. Utöver det skulle Kuba betala notan för USA:s ockupation och militär på ön. Avtalet möttes av förvånansvärt lite motstånd, anarkisterna tillhörde de få som genom sin press protesterade.

Anarkismen mellan 1900 och 1920

Sekelskiftets första 20 år präglades av klasskrig. Anarkister som försökte organisera sockerindustrin, som var den största och viktigaste på Kuba, möttes av våldsamt motstånd från kapitalisternas sida. Två anarkistledare mördades, medan mördarna gick fria.

Trots detta hölls en kongress för småbönder och lantarbetare 1912 för att diskutera hur de kunde förbättra sina levnads- och arbetsvillkor. Året efter blev den nyvalde presidenten Mario García Menocal Kubas första diktator och klassmotsättningarna trappades upp.

I Havanna organiserade anarkister hela fyra generalstrejker mellan 1918–1919. Regeringen svarade med en dödlig repression, och militanta anarkister hämnades med ett antal bombattentat riktade mot regeringen. För detta dömdes fem ledande anarkister och organisatörer till döden.

Domen utlöste så pass stora protester att USA:s flotta skickade över tre skepp för att få ordning på situationen. Säkerhetspolisen på Kuba gav Washington en lista över alla fackföreningar på ön och vilka medlemmar som var mest aktiva. Med flottan i ryggen drogs snaran åt och 77 anarkister som kallades ”en anarkosyndikalistisk mobb” deporterades, anarkisternas tidningar förbjöds och det mest aktiva arbetarcentrumet – Centro Obrero – stängdes ner i Havanna.

Återhämtning och revolutionära medvindar

Anarkisterna höll en landsomfattande arbetarkongress 1920 och grundade arbetarfederationen Confederación Nacional del Trabajadores. Kongressen sände stöduttalanden för den ryska revolutionen som utbrutit 1917. För att fira revolutionen organiserades demonstrationer i vilka ett fåtal socialdemokrater och marxister deltog bakom anarkistiska fanor. (Skribentens anmärkning: Värt att påpeka, vilket många inte verkar veta om idag, är att anarkosyndikalismen dominerade den revolutionära vänstern kring förra sekelskiftet. Lenin använde sig av anarkistiskt klingande slagord vilket fick många anarkister att tro att han var mer anarkistisk än marxistisk. Marxisterna var mer åt det socialdemokratiska hållet och såg Lenin som en radikal bråkstake vilket förklarar varför anarkister stödde revolutionen mer öppet än marxister och socialdemokrater. Nyheter spred sig dessutom långsamt, och det dröjde innan Kubas anarkister fick reda på vad som verkligen pågick i Ryssland.)

Året därpå föll diktaturen på Kuba och anarkismen fick rejäl medvind. Anarkistiska böcker och tidningar cirkulerade på hela ön. Frihetliga litterära och vetenskapliga sällskap, folkets hus och nudistklubbar startades. Tidigare oorganiserade yrken organiserade sig i anarkistiska fackföreningar vilket resulterade i att cirka 100 000 arbetare, av en befolkning på 2,6 miljoner, organiserade sig utefter anarkosyndikalistiska principer.

En enda organisation och kommunisternas intåg

Samma år grundades en anarkosyndikalistisk organisation i Havanna, Federacion Obrera De la Habana (FOH). FOH höll fast vid att hålla partipolitik och ideologi utanför den ekonomiska kampen. Därför fick andra arbetarsällskap som inte var anarkistiska också vara med.

Strategin bar frukt i augusti 1925 under en nationell arbetarkongress. Kongressens 160 delegater lyckades ena alla fackföreningar, brödraskap, skrän och arbetarsällskap på Kuba i en enda federation, Confederación Nacional Obrera de Cuba (CNOC). CNOC bestod av 128 organisationer och hade mer än 200 000 medlemmar.

Federationen genomtyrades av anarkosyndikalism. Bland annat tog CNOC ett fullständigt och kollektivt avståndstagande från partipolitik, krävde åtta timmars arbetsdag och rätt att strejka. Det fanns också oemotsagd vilja att förhindra att den nya organisationen skulle fastna i byråkrati. De ledande posterna i organisationen tilldelades anarkistiska arbetare. Den viktigaste posten i organisationen tilldelades anarkisten och tobaksarbetaren Juana Maria Acosta. Detta var första gången i Kubas historia som en kvinna valdes till en sådan position.

I efterhand har marxistiska historierevisionister försökt förminska anarkosyndikalismens inflytande genom att kalla CNOC:s ledande personer för "marxister" baserat på att de citerade Marx. Detta är sig inget konstigt, eftersom många anarkister uppskattar och använder sig av Marx teorier om kapitalismen.

I skuggan av kongressen 1925 grundade en minoritet marxister och före detta anarkister Partido Comunista Cubano (PCC) i Havanna. Via Mexiko följde partiet order från Komintern. Under sina första år höll PCC en låg profil och gjorde inte mycket väsen av sig.

Söndra och härska

Kubas nye president Gerardo Machado, invald 1925, insåg den fackliga federationen CNOC:s styrka och ville ha organisationen med sig i stället för emot sig. Machado gav partipolitiska medlemmar inom CNOC ministerposter, medan han utsatte anarkisterna och deras organisationer för den hårdaste repressionen i den kubanska anarkismens historia. Strejker förbjöds helt, följden kunde bli fängelse eller "försvinnande". Regeringen utförde själva bombattentat för att sedan lägga skulden på anarkisterna.

CNOC:s mest aktiva militanter fängslades, deporterades eller mördades. För att kunna försvara sig bildade anarkistiska arbetare och studenter försvarsgrupper. Försvarsgrupperna ägnade sig åt gatustrider och utförde ett par misslyckade försök att mörda Machado.

Maktkamp

Mellan 1930 och 1960 pågick en maktkamp mellan anarkister och kommunister om kontroll över fackföreningarna och inflytande hos arbetarklassen. Allteftersom ledande anarkister inom CNOC föll offer för Machados repression tog medlemmarna från PCC på order av Komintern över deras platser. Målet var att tränga ut alla medlemmar inom CNOC som inte var kommunister. För att uppnå detta drog sig kommunisterna inte för att ange anarkister till polisen, vilket resulterade i att ett antal spanska anarkister mördades. Anarkisterna som klarade sig undan var tvungna att fortsätta med sina aktiviteter under jord.

Men även efter att kommunisterna lyckats tränga ut anarkisterna från CNOC:s viktiga poster hade dessa visst inflytande kvar tack vare sitt goda rykte. Kommunisternas propagandamaskineri satte därför igång en förtalskampanj mot anarkisterna. Det hände även att kommunisterna fysiskt attackerade anarkister som kritiserade PCC.

Statskupp från vänster

I september 1933 ledde Fulgencio Batista en socialistisk statskupp med en nationalistisk underton. Batistas revolutionära regering rev upp avtalet med USA från 1901 och genomförde en rad reformer som gynnade arbetarklassen. Innan regeringen föll efter bara 100 dagar inrättades Femtio procent-lagen som innebar att hälften av anställningsplatserna på en arbetsplats skulle reserveras åt kubaner. Det var ett hårt slag mot Kubas anarkiströrelse eftersom flera spanska kamrater inte kunde få jobb längre och tvingades lämna Kuba för att överleva. Samtidigt började kommunisternas förtalskampanj att märkas av och stödet för dem ökade bland arbetarna.

En ny generation anarkister

För att stå emot den statliga repressionen och kommunisternas attacker allierade sig vissa anarkister med andra socialistiska, anti-kommunistiska organisationer. De genomförde även en landsomfattande propagandakampanj och lyckades värva en ny generation anarkister. Men generationsklyftan mellan de äldre och den yngre generationen anarkister skapade interna motsättningar och ungdomarna organiserade sig därför i en egen organisation, Juventud Libertaria de Cuba, vars verksamhet skedde under jord.

Under Spanska revolutionen 1936–1939 hjälpte Kubas anarkister sina spanska kamrater med både pengar och vapen. Flera kubansk-spanska familjer deltog direkt på plats då de flyttat till Spanien på grund av Femtio procent-lagen. Efter revolutionens tragiska slut flydde många spanska anarkister till Kuba, men fick problem med att få uppehållstillstånd och försörjning. Därför fortsatte de flesta sin exil i USA eller Sydamerika i stället.

Batista och PCC

Under sin regim tog Batista hjälp av kommunisterna i PCC vid två tillfällen för att behålla makten. Första gången, 1935, ville Batista legitimera sin diktatur genom att hålla ett allmänt val. Eftersom han egentligen bara hade stöd hos polis och militär behövde han arbetarklassens stöd. PCC lovade honom partimedlemmarnas röster i utbyte mot politiska fördelar.

I slutet av 1930-talet var Batista ännu en gång utan stöd. Han vände sig då igen till PCC. Som tack för PCC:s stöd gav Batista PCC kontroll över Confederación de Trabajadores de Cuba (CTC): en nyligen skapad statlig fackförening vars mål var att innefatta hela arbetarklassen, att bli det största och mest centraliserade facket på Kuba. Det var första gången i Kubas historia som en fackförening styrdes av staten och inte arbetarna själva.

Dessa statsocialistiska reformer gynnade anarkisterna till en viss del. Bland annat inrättades en lag som gav dem laglig rätt att organisera sig. Lagen kom att ingå i den nya konstitutionen som skapades 1940.

De kubanska anarkister som var veteraner i rörelsen gick samman med anarkister som flytt från diktaturen i Spanien. Tillsammans förenade de sina olika organisationer i en ny organisation: Asociación Libertaria de Cuba, ALC, som hade ett tusental medlemmar.

Tillsammans med ungdomsorganisationen JLC organiserades propagandagrupper med syfte att återta den mark som förlorats till kommunisterna. Den anarkosyndikalistiska minoriteten inom CTC fungerade som påtryckningsgrupper, som utmanade organisationens byråkrati och öppna samarbete med Batista.

Kalla kriget

Även efter att Batista förlorat presidentvalet 1944 fick kommunisterna behålla många av de betydelsefulla poster de fått. Men när Kalla kriget bröt ut cirka två år senare avsatte Kubas dåvarande regering kommunisterna från deras ministerposter och fackföreningsuppdrag, efter påtryckningar från USA.

Anarkisterna var inte sena att ta vara på situationen. I fackföreningarnas fria val lyckades ett flertal anarkister bli invalda på betydelsefulla poster och fick snart kontroll över Kubas viktigaste fackföreningar inom

transport- bygg-, el- och restaurangbranschen. Det gav dem tillräckligt mycket inflytande för att kunna sätta press på samtliga fackföreningar inom CTC. I inlandet organiserade de fattiga småbönderna sig i Asociación Campesinas. Organisationen lyckades skapa ett antal frihetliga jordbrukskollektiv som levde i några år framöver.

Utöver arbetet inom fackföreningsrörelsen publicerades flera olika tidningar och radioprogram. 1949 försökte anarkisterna skapa en ny landsomfattande anarkosyndikalistisk organisation. Försöket misslyckades och i stället fokuserade de sig på att inifrån omvandla CTC, från en parti- och statsstyrd fackförening till en självständig arbetarstyrd fackförening.

Statskupp, Batista och Castro

Med Kalla krigets utveckling hårdnade repressionen mot kommunisterna. Till slut förbjöds den kommunistiska enhetsfronten Partido Socialista Populares verksamheter. Kommunisterna vände sig då till Batista ännu en gång. När Batista genomförde en statskupp 1952 var civilbefolkningen likgiltig – de var besvikna på den sittande regeringen.

CTC försökte först organisera en generalstrejk men misslyckades. I stället valde CTC (som var toppstyrt) att samarbeta med Batista trots protester från anarkisterna inom CTC. Kommunistpartiet PCC:s medlemmar försökte återigen inta viktiga poster men lyckades inte återfå samma kontroll som de tidigare haft.

Fidel Castro dök upp som politisk figur 1953, en ung Jesuit-utbildad politiker med borgerlig bakgrund. Han ledde en attack mot Moncada-barrackerna, en militärgarnison, i Santiago de Cuba tillsammans med sin grupp unga revolutionärer. Det slutade i ett blodbad med offer på bägge sidorna. Attacken satte inte bara Castro på den politiska kartan utan anses också av många att vara startskottet för den kubanska revolutionen.

Castro greps och under rättegången la han fram vad han kallade sitt revolutionära program. Hans huvudsakliga mål var att återinföra 1940 års socialdemokratiska konstitution som Batista hade brutit mot. Castro dömdes till 15 års fängelse i slutet av 1953 men släpptes ett par månader senare efter en amnesti som regeringen utfärdade.

Guerillamotstånd

Anarkisterna på Kuba var i opposition mot Batista, men samtidigt litade de flesta inte på Castro. Rörelsens mest militanta aktivister lyckades trots återkommande polisräder mot sina lokaler utföra olika guerillaaktiviteter runt om på ön. Ett par anarkister var till och med aktiva i Castros guerilla M26J.

När det stod klart att Batista höll på att förlora makten 1958 behövde Kubas kapitalist-elit, tillsammans med USA, en ny allierad. De vände sig till Castro och gav honom flera miljoner dollar för att köpa vapen. Medan andra guerillagrupper (bland annat anarkistiska) gick på offensiven runt om på ön, med många dödsoffer som följd, höll M26J sig undan och motsatte sig offentligt guerillaaktiviteterna.

Castros kamp mot diktaturen hade i början inget stöd från småbönderna eller arbetarna utan var en radikal, småborgerlig rörelse. Men i slutet av 1958 hade Castros popularitet ökat bland civilbefolkningen. Kommunisterna hade närmat sig Castro försiktigt och vunnit hans förtroende. Men Castros ”revolutionära program” hade inte förändrats sedan 1953.

Efter flera bakslag och växande internt motstånd flydde Batista landet år 1959. Fidel Castro var redo att ta över, bara sex dagar senare tågade hans styrkor in i Havanna och välkomnades av den civila befolkningens genuina stöd och jubel. Men för anarkisterna på Kuba hade en ny svart period bara börjat.

1959 – Castro tar över

Anarkister som deltagit i gerillakampen mot diktatorn Batista hade gjort så i hopp om att ett slut på diktaturen skulle skapa ett friare samhälle för anarkister att verka i. De Castro-kritiska anarkisterna anklagade Castro

för att vara opålitlig och endast ute efter makt. Kubas kapitalister tillsammans med USA hoppades däremot på att kunna manipulera Castro.

Bland det första Castro gjorde var att skapa en ”revolutionär regering” och införa dödsstraff, som användes flitigt när de ”revolutionära tribunalerna” dömde ”kriminella”.

Regeringen tog även över CTC (den statliga fackföreningen skapad under Batista) och ändrade namnet till Confederación de Trabajadores de Cuba Revolucionaria, CTCR.

Under januari 1959 rensades CTCR på personer som samarbetat med den förra diktaturen. Men trots anarkosyndikalisternas aktiva deltagande i kampen mot Batista var det främst de som drabbades av utrensningen.

Lyckligtvis lyckades en del anarkosyndikalister hålla sig under radarn, eller räddades av sina fackföreningskamraters protester. Trots utrensningarna behöll anarkisterna ett förvånansvärt lugn. Genom sin press försökte de förmå arbetarna att motverka centraliseringen och i stället verka för arbetarstyrda arbetarorganisationer. De protesterade även mot militärens närvaro vid fackföreningsvalen men fick inget större gehör hos arbetarklassen som fortfarande var entusiastiska över Castro.

Inom ett år stod staten helt och hållet under Castros och hans närmaste mäns kontroll.

I slutet av 1959 började några av de närmaste männen protestera mot PCC:s växande inflytande och blev då anklagade för att vara ”revolutionens fiender” eller ”Yankee-imperialismens agenter”. Flertalet fängslades och dömdes till långa fängelsestraff eller avrättades. De som hade tur försattes i stället i exil.

Kritikerna som lyckades komma undan repressionen var erfarna militanter och svarade med sabotage och några bombattentat. Aktionsgrupperna var till en början anti-kommunistiska men blev sedan anti-Castro. Våldsspiralen kulminerade i återinförandet av de ”revolutionära tribunalerna” som dömde ut dödsstraff till vem som helst som blev anklagad för subversiva aktiviteter. Detta var början på flera år av statsterrorism och kontraterrorism.

Kampen om kontroll över fackföreningarna fortsätter

Under en CTCR-kongress 1959 var kommunisterna i minoritet. Av kongressens 2 854 delegater hade kommunisterna inflytande på endast 265 stycken. De föreslog därför att man i stället skulle rösta fram delegater till en kommitté, där alla delegater skulle få lika stort inflytande. Förslaget röstades ner och kongressen körde fast.

Fidel Castro dök upp på kongressen och talade om ”enighet” och nödvändigheten av revolutionära ledare som hade kongressens fulla stöd. Till slut hamnade CTCR i statens händer. Anarkosyndikalisterna var emot både kommunistisk och statlig kontroll men valde att vara tysta eftersom de visste vad som kunde hända dem som opponerade sig mot regeringen.

Utöver detta sattes en ny utrensning igång, som drabbade vanliga arbetare som motsatte sig PCC:s växande inflytande.

Staten tar över produktionsmedlen

Allt eftersom Fidel Castro blev mer och mer marxist-leninist ökade pressen på anarkisterna att försöka förmå kubanerna att inse vad som höll på att hända. Regimen konfiskerade alla storföretag, rancher, tobaks- och sockerindustrin – alltså hela den nationella ekonomin – och produktionsmedel från både kubanska och internationella kapitalister och banker.

Så långt var anarkisterna helt med revolutionen. Vad de oroade sig för och motsatte sig, var att i stället för att arbetarna och bönderna fick direkt kontroll över produktionsmedlen och ekonomin, var det staten och en regering som dag för dag blev mer och mer totalitär.

Kubanen och anarkisten Abelardo Iglesias sammanfattade anarkisternas position under sin exil i mitten av 60-talet:

”Att expropriera kapitalistiska företag, föra över dem till arbetarna och teknikerna, det är en revolution. Men att omvandla dem till statsmonopol där arbetarens enda rättighet är att lyda order, det är en kontrarevolution.”

Snaran dras åt

Sommaren 1960 skrevs ett upprop som signerades av ”En grupp syndikalister”. Det var medlemmar i anarkistfederationen ALC (se sid 13) som på grund av den hårda repression som dissidenter utsattes för valde en anonym signatur. Uppropet attackerade staten i alla dess former och kritiserade revolutionens auktoritära utveckling, bland annat centraliseringen av jordbruket och militariseringen av folket. I stället framhävde de frihetliga förslag och lösningar.

Reaktionerna lät inte vänta på sig. Talande är att det inte var regeringen som attackerade uppropet först, utan PCC. PCC drog till med sina standardanklagelser om att anarkisterna var ”yankee-agenter” et cetera. För rörelsens mest militanta aktivister fanns det inte många val. Att sätta sig emot den ”revolutionära” process som pågick var detsamma som vara ”kontrarevolutionär” och innebar antingen fängelse eller avrättning.

Majoriteten av anarkisterna valde väpnat motstånd, utan framgång, med många döda kamrater som resultat. En hemlig bulletin som hette MAS (Movimiento de Acción Sindical) publicerades och attackerade både PCC och Castro.

Den 17 april 1961 stod amerikanska CIA bakom ett invasionsförsök, känt som Bay of Pigs/Grisbuktsinvasionen. Försöket misslyckades och gav Castro-regeringen den ursäkt den behövde för att krossa all inrikes opposition och befästa sin totalitära makt. Castro gick ut och kallade sig själv ”socialist” och ställde ett ultimatum: antingen var man med regeringen eller så var man en fiende.

Till skillnad från tidigare situationer fanns för anarkisterna inte längre möjligheten att ställa sig utanför partipolitiken och fokusera på ekonomiska frågor, eller samarbeta med andra oppositionella krafter. Antingen stödde man diktaturen eller så stod man inför fängelse, exil eller avrättning.

Oförmögna att föra en väpnad kamp mot regimen valde de flesta anarkister att gå i exil och fortsätta kampen därifrån.

De som blev fast

De anarkister som blev fast på Kuba har genomlidit samma straff som andra kubaner som anklagats för ”kontrarevolutionära brott”. Amnesty International och andra människorättsorganisationer har skrivit flera rapporter om misshandeln, vanvården och den tortyr som förekommer i kubanska fängelser.

Enligt vittnesmål från tre före detta politiska fångar, som satt mellan 15 och 20 år vardera, är fängelserna överfulla med fångar som behandlas mycket brutalt. Om en fånge gick med på att studera marxism-leninism behandlades hen bättre. De som vägrade trakasserades så svårt att de hungerstrejkade tills de hamnade på sjukhus. Flera hamnade även i vad som kallas för ”Hålet”: extremt små celler, en aning större än en kista, där fångarna stängs in i allt ifrån ett par dagar till flera veckor, utan ljus. Vanvården tog så hårt på folk att det inte var ovanligt att fångarna dog strax efter att de släppts.

I början av 1960-talet fanns det nästan 60 000 politiska fångar. Det var fler fångar än det fanns fängelse till, så Castro satte igång en kampanj att bygga upp fler fängelser. I mitten av 70-talet rapporterade Amnesty International att endast 20 000 fångar släppts.

Anarkisterna som tagit sig ur Kuba och hamnat i Miami organiserade kommittén Comité Pro-Libertarios Presos (Kommittén för frihetliga fångar) som gjorde vad de kunde för att underlätta situationen för sina kamrater som stannat kvar på Kuba.

Den internationella anarkiströrelsen och Castro

Precis som vid den ryska revolutionen 1917 gladdes stora delar av den internationella anarkiströrelsen åt att en revolution genomförts på Kuba och var ovilliga att lyssna på kritiska röster. Nyheterna som kom från Kuba var dessutom blandade, då det fanns anarkister som valde att samarbeta med Castro och hans regering (precis som anarkister samarbetat med Lenin) – allt för att ”skydda revolutionen i sig”.

En av de första objektiva analyserna av revolutionen kom från den tyska anarkisten och antifascisten Agustín Souchy som levde i exil i Sverige. Han hade en internationellt erkänd status för sitt livslånga engagemang i anarkiströrelsen. Agustín Souchy var en utbildad jordbrukare och hade deltagit i spanska revolutionen både i kollektiven och vid fronten. Han bjöds in av Kubas regering i hopp om att han skulle skriva positivt om Kuba, vilket skulle ge Castro-regimen stöd ifrån den internationella anarkiströrelsen. Men i sin pamflett *Testimonios sobre la Revolución Cubana*, som lyckades tryckas utan att gå igenom statens censur, kritiserade han i stället utvecklingen för att närma sig Sovjetmodellen för mycket. Tre dagar efter att Souchy lämnat ön, konfiskerade regeringen hela upplagan och förstörde den. Pamfletten trycktes senare upp igen av ett anarkistiskt förlag i Argentina.

Till Castro-regimens räddning kom i stället dokumentet ”Ett klagörande och en deklARATION av Kubas frihetliga”. Den skrevs av Manuel Gaona Sousa, en kubansk veterananarkist på 70 år, som vände totalt och inte drog sig för att ange sina kamrater för att rädda sitt eget skinn.

Deklarationen upprepade regeringens anklagelser om att anarkisterna som kritiserade Castro egentligen var CIA-agenter och att deras insamlingar för att hjälpa sina kamrater och deras familjer att fly från Kuba var ett lurendrejeri. Dokumentet påstod dessutom att det inte pågick någon förföljelse av anarkister på Kuba utan att alla anarkister var på Castros sida.

Anarkisterna som flytt från Kuba organiserade sig i både Miami och New York. De fick stöd av spanska anarkistgrupper som också levde i exil. Exilorganisationen *Movimiento Libertario Cubano en el Exilio*, MLCE, grundades.

Mest stöd och hjälp fick de av New York-baserade *Libertarian League* vars medlemmar var internationellt kända och omtyckta veteraner. Genom sin tidning *Views & Comments* lyckades de få anarkister och deras organisationer världen runt att hjälpa sina kubanska kamrater. Med hjälp av insamlingarna lyckades 66 anarkister med familjer fly från Kuba. Majoriteten av anarkisterna som lyckats fly började direkt med en kampanj för att avslöja situationen på Kuba och samla ihop mer pengar för att försöka få över ännu fler kamrater. Men allteftersom Gaonas deklARATION spreds ebbade stödet för exil-anarkisterna ut.

Kuba som symbol för socialism

Med tiden blev Kuba en symbol för socialism och det blev svårare för exil-kubanerna att få sina Castro-kritiska artiklar och vittnesmål publicerade i den internationella pressen, både på grund av att folk misstänkte att författarna var CIA-agenter men kanske framförallt för att man var orolig för att kritiken skulle skada revolutionen i sig. Så här i backspegeln går det att förstå förvirringen och varför lögnerna om att anarkisterna i exil var agenter från USA verkade rimliga. USA välkomnade alla som ville fly från Kuba med öppna armar – även anarkister, trots en lag från 1921 som förbjöd anarkister inträde i USA. Anledningen till detta var den enkla retoriken ”min fiendes fiender är mina vänner”.

Debatten mellan anarkister som var för eller emot Castro-regimen var mest intensiv i Sydamerika där oppositionen var i minoritet. Under en internationell anarkistkongress i Italien 1965 däremot, bjöds en representant för MLCE in för att argumentera för sin sak. Det resulterade i att sju olika anarkistorganisationer från Italien, Argentina, Mexiko, Storbritannien, Spanien, USA samt syndikalistiska SAC från Sverige tog ställning sig mot Castro-regimen och gjorde vad de kunde för att genom sin press och aktioner stödja Kubas anarkister i kampen mot Castro både i och utanför Kuba. Trots detta tog stödet för Castro överhanden inom vänstern i allmänhet.

Anarkismen får nytt liv

I samband med studentrevolten i Frankrike 1968 fick anarkism, och andra socialistiska men marxist-kritiska strömningar, ett uppsving runtom i världen. Mellan 30 augusti och 9 september samma år hölls den största internationella anarkistkongressen på över ett halvt sekel i Carrara i Italien där flera olika anarkist- och syndikalistfederationer från världen över (bland annat SAC från Sverige) deltog. Kubanska exilorganisationen MLCE hade inte råd att skicka en egen representant och bad därför en kamrat från Mexiko att representera dem.

På kongressen diskuterades relationen mellan anarkism och marxism i både ryska, spanska och kubanska revolutionen. Kongressen var överens i sitt fördömande av Lenins och Stalins förräderi i samband med revolutionerna i Ryssland och Spanien men var väldigt tveksamma och försiktiga när det gällde situationen på Kuba. Kuba var förvisso Sovjetunionens satellitstat, men utan att riktigt förklara hur och varför så ansågs situationen vara annorlunda och man hoppades därför att anarkismens idéer skulle genomtränga regimen inifrån och förändra den.

Nästan 50 år senare vet vi att det inte stämde. Den här inställningen gjorde att anarkiströrelsens stöd för Castros regim ökade med tiden medan Kubas anarkister lämnades åt sitt öde. Än i dag hänger vissa anarkister fast vid den romantiserade bilden av Kuba som en socialistisk förebild.

Sovjetunionens fall och anarkister på Kuba i dag

Sovjetunionens fall innebar bland annat att den kubanska statens kontroll över kulturlivet lättade något, vilket gjorde att punken kunde blomma upp på Kuba. Den anarkistiska symbolen, ett inringat A, började synas bland graffitimålningar. Den förstods av kubanerna som en symbol för frihet och väckte ett nytt intresse för anarkism som ideologi hos vissa. Det var främst anarkismens antiauktoritära essens och humana karaktär, samt kritiken av byråkrati, idéerna om självstyrande organisering och social rättvisa, som tilltalade.

Den nya generationen anarkister var inte många till antalet och behövde fortfarande verka i hemlighet. Deras grupper studerade anarkism och försökte väva in anarkism i olika protester och projekt. Anarkisterna samarbetade med andra autonoma vänstergrupper som också var antiauktoritära men inte nödvändigtvis anarkistiska. Tillsammans med sådana vänstergrupper startades olika antikapitalistiska projekt där de fritt kunde diskutera situationen på Kuba och landets framtid.

Under början av 2000-talet startades ett informellt stödnätverk för frihetliga fackföreningsaktivister och sympatisörer, GALSIC (Grupo de Apoyo a los Libertarios y Sindicalistas Independientes en Cuba). Nätverket har utsatts för repression men sprider bland annat bulletinen CUBA libertaria.

År 2010 kände anarkisterna ett behov att organisera sig i ett separat anarkistiskt kollektiv och grundade TLAL, Taller Libertario Alfredo López (Alfredo López frihetliga verkstad). Namnet kommer från anarkosyndikalisten och CNOC-grundaren Alfredo López som år 1925 fängslades efter falska anklagelser om bombattentat (efter att han frigivits 1926 "försvann" han, kroppen hittades sju år senare).

Kollektivet började studera Kubas anarkistiska historia och blev stärkta och motiverade av det de fann. Den nya generationen anarkister insåg att den socialism som existerat på Kuba sedan Castro tog makten inte främjat en utveckling av självorganiserad kollektiv solidaritet, utan tvärtom bidragit till en ohygglig individualism, utan känsla för kollektivt agerande och utbyte av kunskaper. Kubanerna hade vant sig vid representativ organisering från ovan. För att nå ut med information om anarkism i allmänhet till vanliga kubaner utan tillgång till internet har kollektivet startat en papperstidning, ¡Tierra Nueva! (En ny värld). Via kontakter med anarkistgrupper i bland annat Spanien, Frankrike och USA har gruppen influerats av kritik av industrialism och avancerad teknik, men också tagit till sig anti-sexism och hbtq-rättigheter. En Regnbågsaktivist-grupp har startats. I dagsläget har kollektivet planer på ett aktivitetshus, ett anarkistiskt bibliotek med mera.

Kollektivet Taller Libertario Alfredo López samlar in pengar för att kunna driva ett eget center.

År 2015 var anarkister på Kuba även med om att grunda en ny organisation för anarkister i Centralamerika och på Karibiska öarna, Federación Anarquista de Centroamérica y el Caribe. Federationen hoppas kunna stärka anarkiströrelsen i regionen och sprida anarkismens idéer.

År 2016 dog Fidel Castro och i samband med "landssorgen" gav CUBA libertaria ut ett specialnummer om frihetlig socialism och det kubanska folkets framtid. Det sista kapitlet om Kubas anarkister verkar inte vara skrivet än.

Källor:

anarkism.nu

Cuban Anarchism: The History of a movement, av Frank Fernández (2001)

El Anarquismo en Cuba, 1857-2016, av Octavio Alberola (2014)

Tidskriften CUBA Libertaria på facebook: <https://www.facebook.com/CubaLibertaria/>

Det Anarkistiska Biblioteket

Anarkistjavisst
Anarkismen på Kuba
2017

<https://aboutanarchism.wordpress.com/2018/06/18/anarkismen-pa-kuba/>

sv.anarchistlibraries.net